

Wyrok z dnia 24 stycznia 2006 r.

I UK 119/05

Okresów prowadzenia oraz pracy w gospodarstwie rolnym przypadających po ukończeniu 16 roku życia, poprzedzających podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników, nie uwzględnia się przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w zakresie niezbędnym do uzupełnienia okresów ubezpieczenia.

Przewodniczący SSN Jerzy Kwaśniewski, Sędziowie SN: Maria Tyszel, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 24 stycznia 2006 r. sprawy z odwołania Janusza M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o rentę z tytułu niezdolności do pracy, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 grudnia 2004 r. [...]

z m i e n i ł zaskarżony wyrok w ten sposób, że zmienił wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie z dnia 6 kwietnia 2004 r. [...] i oddalił odwołanie.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2004 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w C. z dnia 26 listopada 2003 r. i przyznał Januszowi M. prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na okres 9 miesięcy poczynając od dnia 1 listopada 2003 r. Sąd Okręgowy uznał, iż skoro - zgodnie z opinią biegłego z zakresu kardiologii - wnioskodawca jest osobą całkowicie niezdolną do pracy, a nadto legitymuje się 27-letnim okresem ubezpieczenia, to pomimo iż od daty zaprzestania pobierania świadczenia rentowego w 2000 r. nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu,

spełnia warunki do renty z tytułu niezdolności do pracy na podstawie art. 57 ust. 2 „ustawy emerytalnej”.

Wyrokiem z dnia 13 grudnia 2004 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił apelację organu rentowego uznając, iż Sąd pierwszej instancji nie dopuścił się naruszenia art. 57 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.). Zgodnie bowiem z powołanym przepisem, określonego w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy wymogu nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety i 25 lat dla mężczyzny, oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. Wskazany przepis pozwala zatem na ustalenie uprawnień do renty w przypadku, kiedy niezdolność do pracy nie powstała w jednym z okresów enumeratywnie wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy, bądź w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów. Wnioskodawca legitymuje się okresem ubezpieczenia w rozmiarze 20 lat, 10 miesięcy i 15 dni oraz zaliczonym przez organ rentowy okresem pracy w gospodarstwie rolnym od 8 marca 1964 r. do 23 kwietnia 1968 r. i od 11 kwietnia 1970 r. do 1 lutego 1973 r. w łącznym rozmiarze 6 lat, 11 miesięcy i 7 dni. Okres pracy w gospodarstwie rolnym jest okresem wymienionym w art. 10 ust. 1 ustawy i zgodnie z art. 10 ust. 2 podlega uwzględnieniu przy ustalaniu prawa do renty, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe są krótsze od okresu wymaganego do przyznania renty, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.

Od powyższego wyroku kasację wywiódł organ rentowy i powołując się na podstawę z art. 393¹ § 1 k.p.c. zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, a to art. 57 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), poprzez przyznanie ubezpieczonemu prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w sytuacji braku spełnienia ustawowych warunków wymaganych dla przyznania prawa do wskazanego świadczenia, to jest braku podstaw prawnych do przyjęcia, że ubezpieczony legitymuje się 25-letnim okresem składkowym i nieskładkowym, z uwagi na uwzględnienie w charakterze uzupełniającym okresów pracy w gospodarstwie rolnym, przypadających przed dniem 1 lipca 1977 r.

Wskazując na przytoczone zarzuty organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie odwołania ubezpieczonego.

W uzasadnieniu kasacji podniesiono, iż stosownie do art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przy ustalaniu prawa do renty uwzględnia się jedynie okresy wskazane w art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy, to jest okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki. Uwzględnione przez Sądy obu instancji okresy pracy wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym rodziców wystąpiły przed powstaniem obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników, wprowadzonego ustawą z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz.U. Nr 32, poz. 140), a następnie ustawą z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133), a zatem nie mieszczą się w kategorii objętej dyspozycją art. 10 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest uzasadniona. W art. 57 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych określone zostały warunki konieczne do powstania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, które muszą być spełnione łącznie: naruszenie sprawności organizmu powodujące niezdolność do pracy (pkt 1), posiadanie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego (pkt 2) oraz powstanie niezdolności do pracy nie później, niż w ciągu 18 miesięcy od ustania okresów wymienionych w ustawie (pkt 3). W myśl art. 57 ust. 2 ustawy spełnienie tego ostatniego warunku nie jest wymagane w przypadku osoby, która udowodniła okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety i 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolna do pracy.

Kwestię uwzględniania okresów pracy rolniczej przy ustalaniu prawa do emerytury i renty z tytułu niezdolności do pracy reguluje art. 10 powołanej wyżej ustawy. Ogólnie przepis ten zezwala na uwzględnianie wymienionych w nim okresów pracy rolniczej w przypadku, gdy: 1) okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5 - 7 ustawy, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury lub renty, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu (ust. 1 i 2) oraz 2) nie zostały zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników (ust. 3).

W zależności jednak od rodzaju świadczenia, do którego prawo podlega ustaleniu (emerytura bądź renta z tytułu niezdolności do pracy) przepis art. 10 ustawy różnicuje w ust. 1 i 2 możliwość uzupełniania okresów składkowych i nieskładkowych wymienionymi w nim okresami pracy rolniczej. W przypadku emerytury zarówno przy ustalaniu prawa do tego świadczenia, jak i przy obliczaniu jego wysokości (ust. 1) uwzględnia się okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki (pkt 1), przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16 roku życia (pkt 2) oraz przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia (pkt 3). Natomiast - wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego - odnośnie renty z tytułu niezdolności do pracy (ust. 2) uwzględnieniu (i to wyłącznie przy ustalaniu uprawnień) podlegają tylko okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono składki. Przepis art. 10 ust. 2 ustawy wyraźnie bowiem wymienia jedynie okres, o którym mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1. Oznacza to, iż przy ustalaniu prawa do renty nie uwzględnia się przypadających po ukończeniu 16 roku życia okresów prowadzenia gospodarstwa rolnego oraz pracy w gospodarstwie rolnym, poprzedzających podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników na mocy ustaw: z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz.U. Nr 32, poz. 140) oraz z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 ze zm.).

Wnioskodawca pracował w gospodarstwie rolnym rodziców w okresach od 8 marca 1964 r. do 23 kwietnia 1968 r. oraz od 11 kwietnia 1970 r. do 1 lutego 1973 r. Okresy pracy wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym przypadają zatem przed okresami ubezpieczenia społecznego rolników i o ile podlegają one zaliczeniu przy ustalaniu uprawnień emerytalnych w zakresie niezbędnym do uzupełnienia brakującego okresu ubezpieczenia (składkowego i nieskładkowego), to nie uwzględnia się ich przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Bez uwzględnienia okresów pracy w gospodarstwie rolnym, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., wnioskodawca nie udowodnił co najmniej 25-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, przewidzianego w art. 57 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., a w konsekwencji - nie spełniając przesłanki określonej w jej art. 57 ust. 1 pkt 3 - nie spełnia warunków wymaganych do nabycia prawa do świadczenia rentowego.

Z powyższych względów, skoro podstawa naruszenia prawa materialnego okazała się uzasadniona, Sąd Najwyższy zmienił zaskarżony wyrok i orzekł co do istoty sprawy na podstawie art. 393¹⁵ k.p.c.

=====